

Robert Nęcek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

**Prymas Stefan Wyszyński jako mistrz komunikacji.
Analiza skonfiskowanego wywiadu prasowego
„Katolicyzm w obliczu zagadnień współczesności”
udzielonego red. Jerzemu Turowiczowi z zamiarem
publikacji w „Tygodniku Powszechnym”**

**The Primate Stefan Wyszyński as a Master of communication.
Analysis of confiscated press interview „Catholicism in the prism
of present-day issues” given to the editor Jerzy Turowicz
with intention to publicate it in „Tygodnik Powszechny”**

ABSTRAKT

Prymas Stefan Wyszyński był mistrzem komunikacji. Jako redaktor pism i dziennikarz znał wartość słowa i międzyludzkiej komunikacji. Posiadał wyjątkowe kompetencje komunikacyjne i językowe. W swoich wystąpieniach, wywiadach i rozmowach był profesjonalistą. Mając zamiłowanie do języka polskiego potrafił wysławiać się piękną polszczyzną, cytując polskich pisarzy i poetów dla poparcia swoich tez, co dodawało jego słowu jeszcze większej siły i uznania. Kiedy po wojnie został mianowany Prymasem Polski umiejętności dziennikarskie wykorzystywał w przepowiadaniu nauki Kościoła, a gdy zaszła taka konieczność udzielał wywiadów dla prasy kościelnej. Skonfiskowana rozmowa z Jerzym Turowiczem dla „Tygodnika Powszechnego” była potraktowana jako niebezpieczna z punktu widzenia ideologicznego i komunikacyjnego. Kardynał przypomniał w niej Kościołowi podstawowe społeczne reguły, które nie były na rękę rządzącym.

SŁOWA KLUCZOWE:

dziennikarz, kompetencje komunikacyjne, kompetencje językowe, praca publicystyczna, przekaz profesjonalny, prasa, prawda, rozmowa

ABSTRACT

The Primate Stefan Wyszyński was a Master of communication. As an editor of journals and as a journalist he knew perfectly the worth and value of a word and interpersonal communication. He owned communicational and lingual competences in the exceptional way. In his performances, interviews and conversations he was a professional. Having a love to Polish language he had an ability to talk with the beautiful Polish language, quoting the most respected Polish writers and poets for supporting his thesis, what also gave more power and approval to his words. After a War when he was designated to be the Primate of Poland he was using journalist's abilities in giving Church's Teaching, and if it was necessary in giving interview to catholic press. Confiscated conversation with Jerzy Turowicz for „Tygodnik Powszechny” was from the ideological and communicational point of view dangerous. It reminded the fundamental truths to present Church, but also to Nation, which weren't suitable for governing.

KEY WORDS:

journalist, communicational competences, lingual competences, publishing work, professional message, press, truth, conversation

WSTĘP

Prymas Stefan Wyszyński znał moc i siłę środków społecznego przekazu. Jego praca publicystyczna i redaktorska przypadła na okres trudny i wymagający, okres tworzącej się młodej demokracji międzywojennej. Będąc wytrawnym dziennikarzem wiedział, czym jest umiejętność komunikacji i znał wagę słowa przepełnionego obrazem, przenośnią i porównaniem. Dzięki pracy medialnej potrafił operować zrozumiałym i klarownym przekazem, a będąc jednocześnie człowiekiem rozległej i ugruntowanej wiedzy nie bał się zabierać głosu w ważnych sprawach dla Kościoła i społeczeństwa¹.

Kiedy po wojnie został mianowany Prymasem Polski umiejętności dziennikarskie wykorzystywał w przepowiadaniu nauki Kościoła, a gdy zaszła taka konieczność udzielał wywiadów dla prasy kościelnej. W tym kontekście godnym uwagi jest zapomniana, ale mistrzowska rozmowa z redaktorem Jerzym Turowiczem z marca 1953 roku dla „Tygodnika Powszechnego”, która nie była opublikowana, gdyż została przez władze komunistyczne skonfiskowana. W kontekście komunikacyjnych zdolności kardynała Wyszyńskiego zostaną omówione podstawy systemowe przekazu, prostota przekazu elementem komunikacji rozumiałyj i zasadnicze wyznaczniki duszpasterskie dla Kościoła w świetle rozmowy z redaktorem Turowiczem.

I. PODSTAWY SYSTEMOWE PRZEKAZU PRYMASA WYSZYŃSKIEGO

Prymasowska komunikacja stanowiła wypracowany system przekazu i przyjmowała dwa aspekty: treściowy i relacyjny. W pierwszym aspekcie Kardynał przekazywał fakty, a w drugim wyjaśniał jak je należy przyjąć. Tym sposobem komunikacja wpływała na relacje społeczne, co przykładowo w mowie znajduje regulację w interpunkcji. Obydwa aspekty składają się na powstanie przekazu². Czym zatem jest przekaz? Potocznie przekaz rozumiany jest jako transmisja wiedzy i umiejętności. *Przekazywać coś komuś* oznacza tyle, co *uczyć kogoś czegoś*, zwracać mu na coś uwagę. W takim pojęciu przekazu skonkretyzowane zostają powiązania z działaniem i symbolami, a wiedza i umiejętności są zauważalne,

¹ Por. M. Laskowska, *Postulaty etyczne dla mediów w publicystyce ks. Stefana Wyszyńskiego*, „Kultura-Media-Teologia” nr 3 (2010), s. 93–95.

² Por. F. W. Kron, A. Sofos, *Dydaktyka mediów*, Gdańsk 2008, s. 51–52.

gdyż sam przekaz zmusza do refleksji i zastanowienia się nad nim³. W takiej perspektywie przybliżone zostaną: ogólna charakterystyka kompetencji, kompetencje komunikacyjne i językowe w prymasowskim przekazie.

1. Kompetencja – ogólna charakterystyka

Generalnie znaczna część kompetencji wypływa z doświadczenia życia. Zwrócił na to uwagę kardynał Wyszyński kiedy podkreślił, że praca osiąga swój cel gdy jest wykonywana zgodnie z wyznaczonym sobie założeniem, które musi być w dobrze przez człowieka uświadomione. W przeciwnym razie, gdy praca jest realizowana źle i niefachowo prowadzi do destrukcji, braku zaufania i rozłamu⁴. Z tej racji kompetencja charakteryzuje się trzema wyznacznikami:

- Zdolnością do zrobienia czegoś
- Fachowym przygotowaniem osoby do rozwiązania problemu
- Zdolnością do komunikacji międzyludzkiej⁵.

Oczywiście, sama kompetencja nie wystarczy. Chodzi bowiem o zespolenie jej z uczciwością, gdyż w ten sposób pojawia się pozytywny efekt ładu społecznego. Tymczasem „*coraz więcej dobrych zawodowców, coraz mniej uczciwych ludzi! Dlatego życie wśród nich staje się coraz trudniejsze*”⁶. Dlatego nie ma dobrobytu bez kompetentnej i uczciwej komunikacji.

2. Kompetencje komunikacyjne

W podstawach systemowych przekazu prymas Wyszyński nabywał określonych umiejętności nazywanych kompetencjami komunikacyjnymi. Chodzi więc o zdolność komunikatywnego kontaktu z wiernymi. Miał świadomość tego, że sama aparatura techniczna nie wystarczy do wzajemnego zrozumienia⁷. Co więcej, konieczne jest doświadczenie, będące owocem pracy wielu lat. Toteż komentując „Porozumienie” z rządem pisał 27 września 1953 roku, że „*seminaria otrzymały młodych profesorów, wydziały teologiczne zdołały zaledwie skompletować siły*

³ Por. Tamże, s. 52.

⁴ Por. R. Nęcek, *Państwo w nauczaniu społecznym Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego*, Kraków 2004, s. 190.

⁵ Por. F. W. Kron, A. Sofos, *Dydaktyka mediów*, Gdańsk 2008, s. 53.

⁶ S. Wyszyński, *Ratujmy nasze człowieczeństwo i życie narodu. Do lekarzy (Warszawa, 23.03.1969)*, w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991, s. 384.

⁷ Por. R. Nęcek, *Citizens obligations towards the state in the context of the homiletics of the Primate of Poland Stefan Wyszyński*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” nr 2 (2018), s. 84–85.

naukowe, redakcje pism katolickich zdołały wyszkolić personel fachowy, wydawnictwa katolickie zdołały zaledwie stworzyć aparat techniczny. Zaledwie odbudowano i odnowiono świątynie, rozpoczęto tworzyć nowe parafie, wznosić gmachy szkół katolickich. Duchowieństwo, choć podniosło swój poziom w pracy w sposób widoczny, pracowało jeszcze starymi lub zapożyczonymi wzorami”⁸.

Prymas Polski miał odpowiednie predyspozycje komunikacyjne.

Słowa te świadczą o wyjątkowym profesjonalizmie Prymasa Polski. Oczywiście „profesjonalizm – jak podkreśli papież Franciszek – jest kształtowany, a częściowo również się go nabywa. Sądzę jednak, że do tego, aby się uformował i aby można było go nabyć, od początku muszą być dobre podstawy”⁹. Papieskie spostrzeżenie jest słuszne, gdyż prymas Polski miał odpowiednie predyspozycje komunikacyjne, które były mocno zakotwiczone w solidnej wiedzy i obyciu w świecie. Kardynał Stefan Wyszyński uczęszczał na wykłady z nauk społecznych w zakresie polityki społecznej, pisząc jednocześnie doktorat z prawa kanonicznego¹⁰. Na przełomie 1929/1930 odbył podróż naukową po zachodnioeuropejskich ośrodkach naukowych zajmujących się katolicką nauką społeczną. Był także – już jako neoprezbiter – redaktorem dziennika diecezjalnego „Słowo Kujawskie”, wydawanego przez kurię diecezjalną we Włocławku. Dodatkowo potrafił poszerzać swoje kompetencje komunikacyjne w świetle różnorodnych uwarunkowań życiowych, na które wpływ miały czynniki społeczne, kulturowe, nade wszystko z typowo ludzkie. Jednak źródło jego profesjonalizmu znajdowało się w rodzinie. Z domu rodzinnego bowiem „wniósł w dorosłe życie umiłowanie Ojczyzny i Kościoła, z którymi się identyfikował”¹¹ i umiał to przełożyć na rzeczywistość zrozumiąłą.

⁸ S. Wyszyński, *O „Porozumieniu (Rywałd koło Lidzbarka, 27.09.1953)*, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane 1949–1953*, t. I, Warszawa 1991, s. 262.

⁹ Franciszek, *Służba Kościołowi powszechnemu i Kościołom partykularnym. Bożonarodzeniowe spotkanie z Kurią Rzymską (21.12.2014)*, „L’Osservatore Romano” nr 2 (2014), s. 14–15.

¹⁰ Por. M. Sitarz, *Stefan Wyszyński – od dzieciństwa do absolwenta KUL*, w: *Stefan Wyszyński Prymas Tysiąclecia – absolwent KUL kandydat na ołtarze*, red. M. Sitarz, A. Słowikowska, A. Romanko, Lublin 2017, s. 24–30.

¹¹ Marian Romaniuk cytuje słowa ks. dr Bronisława Piaseckiego z referatu *Stefan kardynał Wyszyński – uwarunkowania osobowości*. M. P. Romaniuk, *Prymas Tysiąclecia w pamięci Polaków 1981–2011*, Warszawa 2011, s. 330.

3. Kompetencje językowe

Kardynał Wyszyński poza kompetencjami komunikacyjnymi posiadał także kompetencje językowe. Chodzi o to, że przekaz realizuje się nie tylko w słowie pisanym, ale szczególnie w słowie mówionym. Dlatego znajomość sztuki dziennikarskiej przekaz Prymasa jedynie ułatwiało. Kardynał sam o tym mówił: „*od młodości byłem redaktorem najrozmaitszych pism. Tak mnie jakoś Pan Bóg urządził. Najpierw wydałem pismo kleryckie, później jako neoprezbiter musiałem być redaktorem dziennika diecezjalnego „Słowo Kujawskie”. Nie mając pojęcia o tym, co to jest dywizorek, metrapaź itp. Musiałem wszystkiego nauczyć się sam*”¹². Oczywiście warsztat przekazu to nie wszystko. Powodzenie prymasa – oprócz talentów i solidnego wykształcenia – wypływało z uświęconego wnętrza, które było wolne od osobistych uprzedzeń i animozji. Zresztą, prymas – co słusznie zauważył ks. Jerzy Jastrzębski – przypominał światu medialnemu to, co tkwiło w jego sercu i umyśle, mianowicie: przekazem można służyć społeczeństwu jedynie wtedy, kiedy jest się człowiekiem o określonych przymiotach ducha¹³.

Inaczej mówiąc: kardynał Wyszyński miał świetne społeczne podstawy naukowe, dobry warsztat dziennikarski i wysoki poziom moralny. Dzięki temu był dla wiernych przekonujący i mógł w swoim przekazie zwracać uwagę na różne problemy.

II. PROSTOTA PRZEKAZU ELEMENTEM KOMUNIKACJI ZROZUMIAŁEJ

Niewątpliwie istotą skutecznego przekazu będącego elementem komunikacji zrozumiałej była w wypowiedziach Kardynała prostota. Promować przekaz prosty to promować przekaz prawdziwy. Nieprzypadkowo więc podkreślił, że „*wszyscy pragniemy prawdziwości, prawdomówności, wyzwolenia się ze słów, które nic nie mówią albo, które budzą zastrzeżenia i wątpliwości*”¹⁴.

¹² Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego: *Kardynał Stefan Wyszyński (3.08.1901–28.05.1981)*. Cyt. Za: M. Sitarz, *Stefan Wyszyński – od dzieciństwa do absolwenta KUL*, w: *Stefan Wyszyński Prymas Tysiąclecia – absolwent KUL kandydat na ołtarze*, red. M. Sitarz, A. Słowikowska, A. Romanko, Lublin 2017, s. 17.

¹³ Por. J. Jastrzębski, *Paragraf w sercu. Kardynał Stefan Wyszyński o miłości i sprawiedliwości społecznej*, Kraków 2014, s. 295.

¹⁴ S. Wyszyński, *Kościół w wymiarze międzynarodowym. Do duchowieństwa stolicy (2.08.1975)*, w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991, s. 650.

W tej perspektywie Prymas przestrzegał przed światem koniunkturalizmu posługującego się kłamstwem. Świat ten zawsze idzie w nieskończoność, gdyż kłamstwo jest wielorakie. Koniunkturalizm lubi politykować i łatwo jest go schwytać na sprzecznościach. Dlatego apelował szczególnie do młodzieży, by budziła w sobie impuls dociekliwego poszukiwania prawdy¹⁵, gdyż przekaz dobry może się opierać jedynie na komunikacji prawdy. Z tej racji tam gdzie brakuje prawdy, tam też brakuje szacunku dla ludzi, bo czyż można kochać bliźnich, okłamując ich? Dlatego przypomnienie o więzi wiary z prawdą w przekazie jest nad wyraz aktualne, gdyż „współczesny człowiek na ogół innym nie wierzy; ale są jeszcze ludzie tacy ludzie, którym wierzy”¹⁶. Tymczasem „we współżyciu społecznym to olbrzymi rozdział! Jesteśmy przerażeni kłamstwem wielkich”¹⁷. W tym kontekście zostaną omówione dwa zagadnienia: rozmowa istotą komunikacji i umiejętność posługiwania się słowem literackim.

Gdzie brakuje prawdy, tam brakuje szacunku dla ludzi.

1. Rozmowa istotą komunikacji

Prymas Wyszyński jako mistrz komunikacji rozumiał, że rozmowa staje się jej istotą. Oznacza to, że przez dyskusje, mowę i inne środki przekazu można przyswajać sobie rzeczywistość i zmieniać ją w twórczy sposób. Niewątpliwie prymasowskie mistrzostwo w przekazie zauważyli dziennikarze niemieccy komentując sprawę pojednania polsko-niemieckiego w następujących słowach: „*Zdrowy ludzki rozsądek idzie w parze z sentymentalizmem, wielkoduszność z wrażliwością na drobiazgi. Ponad tym wszystkim widnieje iście »pańskie zachowanie się« [...] Pod jednym względem przewyższa Wyszyński szefa partii [...] jest człowiekiem, którego*

¹⁵ Por. R. Nęcek, *Państwo w nauczaniu społecznym Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego*, Kraków 2004, s. 107–108.

¹⁶ S. Wyszyński, *Moc żywej wiary w ciężkiej sytuacji Kościoła. Do duchowieństwa (Gdańsk, 23.10.1960)*, w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991, s. 164.

¹⁷ S. Wyszyński, *Czekamy na człowieka! Podczas uroczystości błogosławionego Władysława z Gielniowa, patrona stolicy (25.09.1961)*, w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991, s. 1183–185.

potęga tkwi w przemówieniu. Jego kazania stały się ostrą bronią. Swoim jasnym, klasycznym, czysto polskim językiem przewyższa szefa partii”¹⁸.

Umiejętność operowania słowem i wyjątkową zdolność przekonywania zauważył już w początkowej fazie kapłaństwa biskup pomocniczy z Włocławka Franciszek Korszyński podkreślając na łamach „Ateneum Kapłańskiego” talent pisarski ks. Wyszyńskiego, gdy jako redaktor „Słowa Kujawskiego” umieszczał w tym dzienniku artykuły redakcyjne. Podziwiano wówczas świeżość i dojrzałość wyrażanych myśli, szlachetną prostotę i bogactwo słowa¹⁹.

2. Umiejętność posługiwania się słowem literackim

Prymas Stefan Wyszyński w swojej komunikacji posługiwał się językiem literackim i piękną polszczyzną. W swoich publicznych wystąpieniach podkreślał wartości duchowe i artystyczne, przywołując wielkich pisarzy i twórców kultury polskiej²⁰. W sposób szczególny zamiłowany był w romantyzmie. Przywoływał Norwida, Wyspiańskiego i Sienkiewicza. Zachwycił się twórczością Makuszyńskiego i pięknem jego mowy ojczystej, a zwłaszcza tak mało znaną naszemu współczesnemu pokoleniu – *Pieśnią o Ojczyźnie*, a w niej – *Odą do mowy ojczystej*. Był teologiem, socjologiem, prawnikiem i polonistą. Z łatwością cytował długie passusy z dzieł Jana Kasprowicza, Jana Lechonia, Zygmunta Krasińskiego, Juliana Tuwima, ale też ks. Jana Twardowskiego czy Konstantego I. Gałczyńskiego²¹.

¹⁸ Piotr Łysakowski przywołuje ten cytat w „Komentarzach Historycznych IPN”. AIPN 0445/12, t. 1–2. Tłumaczenie z „Neue Zürcher Zeitung”, „Kardynał Wyszyński – Prymas Polski przeciwnik Gomułki”, 25 I 1966 s.61–62. P. Łysakowski, *Prymas Wyszyński – twórca polsko-niemieckiego dialogu i pojednania*, „Komentarze Historyczne IPN”, (2018), s. 76.

¹⁹ Por. F. Korszyński, Redaktor Ateneum Kapłańskiego – biskupem lubelskim, „Ateneum Kapłańskie” nr 45 (1946), s. 3–10; J. Bagrowicz, *Ksiądz Stefan Wyszyński jako redaktor naczelny „Ateneum Kapłańskiego”: z okazji 70. Rocznicy święceń kapłańskich*, „Łódzkie Studia Teologiczne” nr 3 (1994), s. 307.

²⁰ Por. K. Lewandowska, *Kardynał Stefan Wyszyński – obrońca historii, tradycji i kultury polskiej*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” nr 1 (2012), s. 66. (59–78).

²¹ Por. Tamże, s. 68. Oto fragment wypowiedzi Prymasa: „*Jest to wielka tajemnica Boża. Polacy są dziwnym narodem. Właśnie wtedy, gdy im trudno, gdy mają wielkie przeciwności, zdobywają się na potężne wysiłki. W czasie beznadziejnej niewoli pojawiły się najpiękniejsze postacie – wspaniała trójca wieszczów narodowych: Mickiewicz, Krasiński, Słowacki, później – Norwid, wreszcie Sienkiewicz – potężne duchy, wyrosłe z bólu, męki i cierpienia Narodu. Jest coś w Narodzie polskim, że właśnie wtedy, gdy mu ciężko, mobilizuje wszystkie siły i zwycięża*”. S. Wyszyński, *Z rozważań nad kulturą ojczystą*, Poznań-Warszawa 1979, s. 116.

Kardynał Wyszyński mając tak wszechstronne wykształcenie potrafił w swojej komunikacji być wyjątkowo sugestywnym, nadającym ton i przekonywującym. Można stwierdzić, że w swoim przekazie zawierał cztery podstawowe i wyróżnione przez Noama Chomsky kompetencje:

- Kreatywność – ze skończonego zbioru elementów językowych tworzenie nowych spójnych wypowiedzi.
- Gramatyczność – poprawność znaczeniowa i znajomość leksyki i reguł łączenia wyrazów ze sobą.
- Akceptabilność - zdolność rodzimego użytkownika języka do uznawania wypowiedzi za poprawną, zgodną z obowiązującą normą.
- Interioryzacja – proces nieuświadomianego opanowywania ojczystego języka²².

**Osoba może z powodzeniem uczestniczyć
w procesie komunikacyjnym wtedy, kiedy posiada
pewnego rodzaju kompetencje i sprawności.**

Od poziomu integracji wymienionych kompetencji zależała efektywność komunikacji kardynała Wyszyńskiego. Chodzi o to, że osoba może z powodzeniem uczestniczyć w procesie komunikacyjnym wtedy, kiedy posiada pewnego rodzaju kompetencje i sprawności. One się wzajemnie przenikają. Wówczas kompetencje stające się wiedzą, „*nie mogą się pojawić w umyśle ludzkim bez określonych sprawności. Pewne sprawności zaś, przynajmniej te, które przyjmują postać realizacyjnych umiejętności, nie ujawnią się bez nabytej wcześniej kompetencji*”²³.

III. WYZNACZNIKI DLA KOŚCIOŁA W ŚWIETLE ROZMOWY Z REDAKTOREM JERZYM TUROWICZEM

Niewątpliwie kardynał Wyszyński jako mistrz komunikacji nie unikał rozmów medialnych. Wykorzystywał nadarzącą się okazję do wyłożenia podstawowych

²² Wyszczególnione kompetencje podane za Małgorzatą Trusz. Por. M. Trusz, *Kompetencja językowa a kompetencja komunikacyjna*, w: <https://szkolnictwo.pl/index.php?id=PU7110>

²³ Tamże.

zasad i kierunków działania Kościoła w Polsce. W tym przypadku podjął się rozmowy z redaktorem Jerzym Turowiczem, reprezentującym „Tygodnik Powszechny”. Niestety całość wywiadu – z powodu cenzury – została w marcu 1953 roku w całości skreślona z publikacji. Dlatego w tym kontekście zostaną przedstawione – okoliczności konfiskaty tekstu rozmowy i wyzwania Kościoła wobec problemów współczesności.

1. Okoliczności konfiskaty tekstu rozmowy

Na wstępie należy zaznaczyć, że czas udzielenia wywiadu dla „Tygodnika Powszechnego” był okresem silnej tendencji cenzurowania treści publicznego dyskursu. Warto podkreślić, że w dniu 9 lutego 1953 roku został wydany rządowy dekret o obsadzie stanowisk kościelnych, a generalnie chodziło o polityczną presję na duchowieństwo, usuwanie religii ze szkół i bezwzględne niszczenie prasy i wydawnictw katolickich. Dla poparcia stanowiska rządowego Bolesław Piasecki w dniu 2 marca 1953 roku opublikował w „Słowie Powszechnym” artykuł *Dwie drogi katolicyzmu*, w którym przyznał, że postępowanie władz komunistycznych jest uzasadnione, bowiem Kościół katolicki w Polsce przez wiele lat wspierał burżazję. Wyróżnił dwie drogi katolicyzmu:

- jedna reprezentowana przez Kościół, który popiera kapitalizm
- druga reprezentowana przez katolików świeckich budujących socjalizm i popierających władze komunistyczne²⁴.

W takiej właśnie atmosferze społecznej Prymas zdecydował się na rozmowę z redaktorem Turowiczem. Dnia 17 marca 1953 roku „przybył Jerzy Turowicz, z którym omawiałem projekt wywiadu do „Tygodnika Powszechnego” zgodnie z linią ostatecznej rozmowy mojej z marszałkiem Mazurem. Projekt ma być zarazem odpowiedzią na artykuł: Mazur – Piasecki – Brystygierowa w <Słowie Powszechnym> *Dwie drogi katolicyzmu. Moralna wymowa sytuacji międzynarodowej*”²⁵. Właśnie ta rozmowa miała być odpowiedzią za zaistniałą trudną sytuację w kraju²⁶.

²⁴ Por. M. Tunak, *Pomiędzy partią a Kościołem. Komu służyła grupa Piaseckiego? (17.11.2017)*, w: <https://historia.org.pl/2017/11/07/pomiedzy-partia-a-kosciolem-komu-sluzyla-grupa-piaseckiego/>

²⁵ S. Wyszynski, *Katolicyzm w obliczu zagadnień współczesności. Rozmowa red. Turowicza z Księdzem Prymasem (Gniezno, marzec 1953)*, w: S. Wyszynski, *Dzieła zebrane 1953–1956*, t. II, Warszawa 1995, s. 269.

²⁶ Por. E. Czaczkowska, *Kardynał Wyszynski. Autorytety*, Warszawa 2009, s. 153.

Jednak prymasowska rozmowa nie ukazała się, gdyż została w całości skonfiskowana. Na maszynopisie istnieje własnoręczna adnotacja Prymasa <skonfiskowane>. Dodatkowo kardynał Wyszyński dodał: „*jestem zdania, że jest to odpowiedź pana Mazura, który oczekiwał uzgodnienia tekstu. Jestem zdania, że pan Mazur nie może być moim korepetytorem. Gotów jestem zrezygnować z <Rozmowy>, ale uzgadniać jej nie mam zamiaru*”²⁷. Jednocześnie znajduje się dyspozycja odbicia 25 egzemplarzy i rozesłania do wszystkich diecezji i biskupów wymienionych przez niego²⁸.

2. Wyzwania Kościoła wobec problemów współczesności

W skonfiskowanym wywiadzie dla „Tygodnika Powszechnego” Prymas przypomniał o podstawowej roli Kościoła. Jego rozmowa była przejrzysta i precyzyjna. Już pierwsze pytanie Jerzego Turowicza rozbija na szereg pytań oddzielnych i szczegółowych. Przypomina, że istotą Kościoła jest prowadzenie wiernych do spotkania z Chrystusem. Oznacza to, że jest społecznością nadprzyrodzoną. Nie jest więc żadnym systemem politycznym, ani gospodarczym. Jest społecznością religijną. Rola Kościoła przejawia się więc następującymi elementami:

- Kościół jest powszechną wspólnotą sumień. Poprzez ukształtowane sumienia można oddziaływać na sumienie rodziny, narodu, struktur zawodowych, gospodarczych, politycznych zawsze przekazując niezmienną prawdę teologiczną i moralną.
- Kościół przekracza wszelkie granice i wszelkie więzi doczesne i polityczne.
- Próby wiązania Kościoła z orientacjami i ugrupowaniami sił „*wskazują na brak poczucia rzeczywistości i wyobraźni katolickiej, która nie dostrzega niewspółmierności zadań*”²⁹.
- Wszelkie bloki i ugrupowania polityczne nie mają żadnej analogii z Kościołem.
- Kościół nigdy nikomu nie zostawia w sporach politycznych mandatu do jego reprezentowania bądź obrońcę.

²⁷ S. Wyszyński, *Katolicyzm w obliczu zagadnień współczesności. Rozmowa red. Turowicza z Księdzem Prymasem (Gniezno, marzec 1953)*, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane 1953–1956*, t. II, Warszawa 1995, s. 269.

²⁸ Tamże, s. 269.

²⁹ Tamże, s. 265.

- Kościół nie może „być ustawiony po jednej stronie, że Kościół nie może w nikim z ludzi upatrywać swego wroga. Wobec każdego człowieka Kościół jest posłannikiem Bożym, każdemu ma opowiadać Dobą Nowinę, nie może więc do nikogo zamykać sobie drogi”³⁰.
- Kościół ma spełniać swoje posłannictwo w warunkach, w jakich się znalazł.
- Kościół nie zajmuje się organizowaniem życia gospodarczego.
- Kościół nie wiąże swojej misji z żadnym z ustrojów³¹.

Kardynał Wyszyński zauważył także, iż katolicy nie zawsze i nie wszędzie stanęli na wysokości zadania. W historii dało się zauważyć wiele zaniedbań. Zbyt często „ulegano pokusie oportunistycznego związku z warstwami posiadającymi, zaniedbując sprawę walki z krzywdą społeczną. Stwierdzić też trzeba, że i obecnie w wielu krajach, gdzie katolicy mają wpływ na rządy dzieło reform społecznych nie jest należycie realizowane”³².

Niezwykle godnym uwagi jest stwierdzenie Prymasa, że Kościołowi w każdych warunkach konieczna jest reforma polegająca na nawracaniu się do życia według Ewangelii. Środki takie jak, „jak posiadanie dóbr i wpływy materialne, mogą być dla Kościoła pożyteczne, służyć dobrej sprawie, ale nie są istotne, mogą zaś stać się obciążeniem. Istotna jest ta praca, której dokonuje Kościół, posługując się środkami sobie właściwymi: głoszeniem prawdy i rozdawnictwem łask”³³.

Rozmowa kardynała Wyszyńskiego z redaktorem Jerzym Turowiczem była niezwykle żywą i pasjonującą rozmową. Wprowadza rozmówcę w rzeczywistość głębszego myślenia, które stawia kolejne pytania i wyzwala konieczność odpowiedzi na nie.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując należy stwierdzić, że Prymas Stefan Wyszyński był mistrzem komunikacji. Jako redaktor pism i dziennikarz znał wartość słowa i międzyludzkiej komunikacji. W swoich wystąpieniach, wywiadach i rozmowach był profesjonalistą, który posiadał wyjątkowe kompetencje komunikacyjne i językowe. Mając zamiłowanie do języka polskiego potrafił wysławiać się piękną polszczyzną, cytując

³⁰ Tamże, s. 266.

³¹ Tamże, s. 267.

³² Tamże.

³³ Tamże, s. 268.

polskich pisarzy i poetów dla poparcia swoich tez, co dodawało jego słowu jeszcze większej siły i uznania. Nie dziwi więc, że skonfiskowana rozmowa z Jerzym Turowiczem dla „Tygodnika Powszechnego” była potraktowana jako niebezpieczna z punktu widzenia ideologicznego i komunikacyjnego. Przypominała bowiem podstawowe prawdy współczesnemu Kościołowi, ale i państwu które nie były na rękę rządzącym.

BIBLIOGRAFIA

- Bagrowicz J., *Ksiądz Stefan Wyszyński jako redaktor naczelny „Ateneum Kapłańskiego”: z okazji 70. Rocznicy święceń kapłańskich*, „Łódzkie Studia Teologiczne” nr 3 (1994), s. 305–312.
- Czaczkowska C., *Kardynał Wyszyński. Autorytety*, Warszawa 2009.
- Franciszek, *Służba Kościołowi powszechnemu i Kościołom partykularnym. Bożonarodzeniowe spotkanie z Kurią Rzymską (21.12.2014)*, „L’Osservatore Romano” nr 2 (2014), s. 14–15.
- Jastrzębski J., *Paragraf w sercu. Kardynał Stefan Wyszyński o miłości i sprawiedliwości społecznej*, Kraków 2014.
- Kron F. W., Sofos A., *Dydaktyka mediów*, Gdańsk 2008.
- Korszyński F., Redaktor Ateneum Kapłańskiego – biskupem lubelskim, „Ateneum Kapłańskie” nr 45 (1946), s. 3–10.
- Laskowska M., *Postulaty etyczne dla mediów w publicystyce ks. Stefana Wyszyńskiego*, „Kultura-Media-Teologia” nr 3 (2010), s. 92–104.
- Lewandowska K., *Kardynał Stefan Wyszyński – obrońca historii, tradycji i kultury polskiej*, „Perspectiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne” nr 1 (2012), s. 59–78.
- Łysakowski P., *Prymas Wyszyński – twórca polsko-niemieckiego dialogu i pojednania*, „Komentarze Historyczne IPN” nr 2018, s. 72–83.
- Nęcek R., *Państwo w nauczaniu społecznym Prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego*, Kraków 2004.
- Nęcek R., *Citizens obligations towards the state in the context of the homiletics of the Primate of Poland Stefan Wyszyński*, „Studia Theologica Varsaviensia” nr 2 (2018), s. 83–101.
- Romaniuk M. P., *Prymas Tysiąclecia w pamięci Polaków 1981–2011*, Warszawa 2011.
- Sitarz M., *Stefan Wyszyński – od dzieciństwa do absolwenta KUL*, w: *Stefan Wyszyński Prymas Tysiąclecia – absolwent KUL kandydat na ołtarze*, red. M. Sitarz, A. Słowikowska, A. Romanko, Lublin 2017, s. 24–30.
- Tunak M., *Pomiędzy partią a Kościołem. Komu służyła grupa Piaseckiego? (17.11.2017)*, w: <https://historia.org.pl/2017/11/07/pomiedzy-partia-a-kosciolem-komu-sluzyla-grupa-piaseckiego/>

- Wyszyński S., *Ratujmy nasze człowieczeństwo i życie narodu. Do lekarzy* (Warszawa, 23.03.1969), w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991.
- Wyszyński S. *O „Porozumieniu” (Rywałd koło Lidzbarka, 27.09.1953)*. W: S. Wyszyński. *Dzieła zebrane 1949–1953*. T. I. Warszawa 1991, s. 262.
- Wyszyński S., *Kościół w wymiarze międzynarodowym. Do duchowieństwa stolicy* (2.08.1975), w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991.
- Wyszyński S., *Moc żywej wiary w ciężkiej sytuacji Kościoła. Do duchowieństwa* (Gdańsk, 23.10.1960), w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991.
- Wyszyński S., *Czekamy na człowieka! Podczas uroczystości błogosławionego Władysława z Gielniowa, patrona stolicy* (25.09.1961), w: *Nauczanie społeczne 1946–1981*, Warszawa 1991.
- Wyszyński S., *Z rozważań nad kulturą ojczystą*, Poznań-Warszawa 1979.
- Wyszyński S., *Katolicyzm w obliczu zagadnień współczesności. Rozmowa red. Turowicza z Księdzem Prymasem* (Gniezno, marzec 1953), w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane 1953–1956*, t. II, Warszawa 1995.

Biogram

Robert Nęcek – ksiądz archidiecezji krakowskiej, doktor habilitowany nauk społecznych, kierownik Katedry Edukacji Medialnej w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Konsultor Rady ds. Środków Społecznego Przekazu Konferencji Episkopatu Polski. W latach 2005–2016 rzecznik prasowy Archidiecezji Krakowskiej. Na wniosek Komisji ds. Nagród Rektorskich UPJPII rektor przyznał mu nagrodę za wybitne osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne (2010, 2017). Autor wielu artykułów i książek naukowych w Polsce, Niemczech, Austrii, na Słowacji, w Indiach, Hiszpanii i we Włoszech. Wymieniony przez rektora UP JPII jako należący do 23 pracujących na tejże uczelni nauczycieli akademickich, którzy uzyskali najwyższe wyniki w ramach oceny wydziałowej za okres od 1 stycznia 2013 do 31 grudnia 2016 roku. Wyróżniony medalem Mater Verbi. W 2016 roku odznaczony złotą odznaką św. Floriana Mazovia II klasy za wyjątkową skuteczność i kompetencje medialne. Laureat nagrody Feniksa Specjalnego 2017.
ORCID: 0000-0001-8576-9908